3 1761 06762898 2

Franko, Petro
Shcho kozhdyi povynen znaty pro zminok

K
1065
F7
1921

From the Collection
of the late

JOHN LUCZKIW

ЛИЙ КНИГОЗБІР

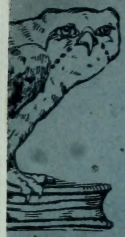

Що кождий повинен знати про змінок?

ПЕТРО ФРАНКО.

Найпевнійша
готівка це — вексель.

СЛО 3.

ВІДЕНЬ 1921.

Накладом Вид. Тов. »Франко Син і Спілка«.
Головн. склад Мист. Накл. »Умна«, Відень.

ЗБІРКА
ІВАНА ЛУЧКОВА

МАЛИЙ КНИГОЗБІР Ч. 3.

Shcho kozhdyi

Що кождий повинен знати про змінок?

JUN
1963

ПЕТРО ФРАНКО.

Найпевнійша
готівка це — вексель.

ВІДЕНЬ 1921.

Накладом Вид. Тов. »Франко Син і Спілка«.
Головний склад Мист. Накл. »Умна« у Відні.

K
1065
F7
1921

Що кождий повинен знати про змінок?

Із історії векспя не знаємо точно ані часу ані місця його походження. Викликала його потреба; купці ізза ваги срібного чи то золотого гроша і непевности доріг, воліли брати з собою переказ на гроші, зложені в банкиря свойого місця, що поручав свому приятелеві, в місці куди удавався купець, виплатити цю суму. При цім наступала звичайно заміна гроша одної держави на инший, тому по німецьки називається такий переказуючий лист »вексель« а по українськи »змінок«.

Векслеве право, яке було ріжне в ріжних державах, старалися усі европейські держави уодностійнити, щоби надати векслеві світової сили обігу. На другій гаїській нараді 23. червня 1912. підписало 30 держав »спільний векслевий устав«.

Вексель це письменна обітниця або поручення до виплати певної суми гроша. Власний вексель (eigener, trockener, Solawechsel) є тоді, коли виставець (Aussteller, Trassant) обіцює сам виплатити

а переказаний (gezogener, trassierter, Tratte) коли поручає переказникові (Trassat, Bezogener) виплатити відборцеві (Wechselempfänger, Remittent) або иншому правному посідачеві векселя (Wechselinhaber) векслеву суму (Wechselsumme) в речинці виплати (Verfallszeit).

Довжний скрипт мусить відповідати певним вимогам, щоби мати обігову та правну силу векселя. І так переказаний вексель має: 1. слово вексель у тексті довжного скрипту т. зв. векслева замітка (Wechselklausel) в мові, в якій вексель виставлено; 2. точно означену векслеву суму; для правної сили вистарчає одно подання суми, звичайно подається числом і словами при чім на випадок ріжниці є міродатньою менша сума або сума подана словами; 3. імя переказника, який має за вексель заплатити; це може бути особа або фірма. Коли переказник напише поперек векселя »принято« і підпишеся тоді вексель стає акцептом ц. зн. що переказник годиться заплатити виписану на векслеві суму. Кождий хто має вексель у руках може предложити його переказникові до приєму. Переказник може зажадати, щоби предложено йому вексель ще раз на слідуючий день. Щоби уникнути наслідків, які повсталиби, коли би переказник відмовив приєму, виставець має право заказати предкладання до приєму. На векслях за оказанням і векслях які по означенім мусять бути предложені до приєму, окрім підпису подає переказник також дату. За переказника, виставця або переносця може ручити

своїм підписом инша особа, як це часто діється на векслях кредитових спілок; це називається векслевою порукою або співпідписом (Aval). Вексля не можна виставляти на двох переказників одночасно; 4. імя відборця, якому безпосередно або на чиє поручення мається заплатити. Відборець може переносити вексель на инші особи, через поставлення свого підпису на другій стороні т. зв. переніс (Giro, Indossement). Через це всі права до вексля переходять на нового власника, але переносець (Girant, Indossant) ручить на приєм і заплату о скільки не зазначить противного. Коли дальше передавання вексля не бажане, то це зазначується у тексті словами: »Виплатить добр. Н. Н. але не на його поручення« т. зв. заборонний вексель (Rektawechsel); 5. речинець виплати (Zahlungszeit, Verfallstag); вексель без означеного речинця заплати уважається векслем за оказанням (Sichtwechsel): речинець може бути: а) на означений день, прм. 2. мая, медійо (medio) т. зн. 15. кожнього місяця, ультімо (ultimo) т. зн. останнього дня кожнього місяця, т. зв. точний вексель (Präzisewechsel); б) на означений час від дня виставлення, вексель від дати (Datowechsel) прм. за »х« днів, тижнів, місяців дато (dato) т. зн. від сьогодня; в) за оказанням, а віста (a vista, Sichtwechsel); вексель за оказанням мусить бути предложений до шести місяців від дня виставлення; при оказанню мусить бути негайно сплачений; г) означений час після оказання (Nachsichtwechsel) прм. 14 днів після

оказання; на цих векслях допускається застереження відсотків (Zins); 6. місце виплати; цим місцем, коли иншого не зазначено, є місце замешкання переказника — місцевий вексель (Platzwechsel), коли місцем виплати не є місце замешкання переказника тоді говориться про умісцевлений вексель (Domizilwechsel), нове місце заплати (Domizil), умісцевленця — особу, яка має заплатити (Domiziliat); 7. день, місяць, рік і місце виставлення; 8. підпис виставця (особи або фірми) який ручить за приняття і виплату; виплату може переказати собі самому — переказаний власний вексель (trassiert eigener Wechsel).

Окрім цих 8 законних вимогів має звичайно вексель ще слідуючі купецькі замітки: 1. замітку що до вартости (Valutaklausel), яка вказує що одержав виставець від відборця за одержану векслеву суму. В практиці заходять слідуючі случаї: вартість (одержав) у готівці; вартість у товарах; вартість на рахунок, коли виставцеви зачислено суму на рахунок а не виплачено готівкою; вартість у векслях, коли виставець одержав инші векслі; вартість у самого себе коли вексель звучить на своє поручення; вартість після умови (Wert verstanden) коли окрема умова має остати тайною; на рахунок добр. Н. Н. (з імени подається звичайно тільки початкові букви), коли вексель виставлено на поручення другого (добр. Н. Н.) т. зв. вексель на поручення (Kommissionstratte, -rimesse); 2. замітку про повідомлення (Berichtsklausel) »після« або »без по-

відомлення«, яка вказує переказникові чи має виплатити суму після чи без повідомлення, зі сторони виставця; 3. замітку про покриття (Deckungsklausel) »вартість вставте на рахунок« т. зн. що переказник має обтяжити рахунок виставця векслевою сумою; 4. на переказанім векслі перед слово вексель пишеся слово »перший« (Primawechsel), »другий« (Sekundawechsel), »третий« (Tertiawechsel), на своїм векслі слово »одинокий« (Solawechsel). З правила виставляється тільки один примірник векселя, але коли заходить небезпека втрати, при пересилці заграницю (Ueberseetratte) виставляється два, три примірники і окрім слова »перший«, »другий«, »третий« кождий має касову замітку: »Заплатіть за цей перший (другий ні)« бо тільки один вексель може бути сплачений; перший посилається до приєму а другий і третий пускає в обіг.

Переказник аж із хвилею підписання (приєму) векселя стає векслево зобовязаним і стає приємцем (Akzeptant). Відборець може продати вексель — з виїмком забороннього — як всякий инший товар; в тій ціли пише на другій стороні примітку переносу (Eigentumübertragungsklausel) т. зв. переніс (Giro, Indossement) через що стає переносцем (Indossant, Girant) а новий власник стає вказаним (Indossator, Girator) і сам із черги може стати переносцем. Переніс звучить або на означену особу »для мене на поручення добродія« з датою і підписом, або вистарчає сам чистий підпис т. зв. чистий переніс (Blankogiro). Це

друге поручається тоді, коли немається певності чи задуманий відборець, візьме його дійсно, бо тоді треба цілий переніс перечеркнути, що може обнизити обігову вартість векля. Зате при чистім переносі дальший обіг векля усуваєся з під усякої контролі. При перечеркуванню переносу прочий текст мусить остати читкий, рівнож не можна робити ніякних дописок тим менше радированъ. Окрім згаданого може ще бути заступничий переніс (Prokuragiro), яким уповажнюється прм. предложити вексель до »заінкасування« а суму пібрати для припоручника. І заступничі переноси можна передавати дальше. Кождий переносець ручить супроти нового власника за приєм і вчасну заплату векля, через що повстає неперервний ряд ручителів а »векслева сила« (Wechselkraft) векля опираєся тоді на кредиті більшого числа осіб. Коли один із переносців не бажає собі дальшої передачі векля то додає до свого переносу замітку »не но поручення« т. зв. заборонний переніс (Rektagiro), а коли взагалі хоче скинути з себе всяку одвічальність, дописує »без зобовязання« (ohne Obligo). Очевидно вексель тратить тоді значно на вартості. Пустить відборець або переносець вексель із заборонним переносом у дальший обіг то ця передача не має векслевої сили, це тільки звичайно відступлення (Zession) і поступається із ним після горожанського права.

Прийде час викупу векля то він мусить бути негайно сплачений. Вчасне відібрання

грошей за вексель (Einkassierung) лежить на відвічальності власника векселя, бо на случай занедбання тратить право до зворотнього домагання (Regress) у всіх переносців і виставця. Дальше ручать за вексель приємець і виставець власного векселя. Виплата може послідувати тільки за оказанням векселя. Коли мине речинець а від приємця не домагаються заплати, має він право зложити векслеву суму в суді або иншім покликаним місці на небезпеку і кошт власника. До приняття можна предкладати тільки векслі з означеним часом після оказання і то до двох літ від дня виставлення, коли власник хоче зберегти своє право супроти переносців і виставця. При власних векслях приняття відпадає бо виставець і переказник є одною особою.

Одною із менших неправильностей векслевого обороту є прохання переказника або виставця о продовження (Prolongation) речинця сплати, звичайно за оплатою відсотків у користь пізнійшого власника. Звичайно заступаєся тоді старий вексель новим. Коли переказник відмовить приєму векселя то власник, о скільки не хоче тратити векслевих прав супроти переносців і виставця, мусить ствердити цю відмову в суді або в нотаря в грамоті, яку називається протестом ізза неприняття (Protest mangels Annahme). Коли власник сумніваєся про виплатність переказника або про точну виплату з його сторони тоді вносить протест про обезпеку (Sicherheitsprotest); дальшими причинами протесту можуть бути оголошення

невиплатності (Eröffnung des Konkurses) приємця, здержання виплат(Zahlungseinstellung),безуспішна екзекуция його майна. Застав мусить бути повернений, коли попередник виповнив домагання заплати або переказник приняв або сплатив вексель пізнійше.

Протест ізза незаплати (Protest mangels Zahlung) підноситься тоді, коли векля не сплачується найпізнійше другого буднього дня по речинцеві сплати — а коли цим днем є неділя або свято — то вексель стає платним слідуючого буднього дня — або виплачує тільки частину суми (Teilzahlung), якої в прочім не можна відмовити. Коли цей речинець протесту занедбається, то вексель упадає (präjudizierter Wechsel) і супроти попередників і виставця упадає право домагання звороту. Векслеве право тратить тільки в однім випадку силу супроти приємця а именно, коли розходиться про точно умісцевлений вексель. Виставець як і кождий переносець може звільнити власника векля від обівязку протесту через замітку »без коштів« (ohne Kosten) »без протесту« (ohne Protest) ітп.

В протесті мусить бути подане: точний відпис векля, всіх переносів і заміток, імя осіб або фірма, яка підносить протест, вичислення усіх пороблених заходів ітд.

Зворотне домагання у попередників не конче мусить відбуватися після їх черги в якій передавали один одному вексель. воно може чергу

перескакувати т. зв. дорівочне домагання (springender Regress). Зворотне домагання про незаплату простягається на векслеву суму, витрати ізза протесту (Protestspesen), 6% відсотків проволоки (Verzugszinsen), і одну шесту відсотків провізії. Про піднесення протесту кождий мусить попередити свого попередника два дні наперед (Notifizierung) т. зв. повідомлення, щоби той міг запастися грошем. Коли третя особа заплатить вексель у речинци протесту, то це називається вирученням або почесною заплатою (Intervention, Ehrenzahlung) бо робиться це ради чести одної із осіб на векслі. Найдогіднійше для переносця коли почесна заплата наступить ради виставця, бо це звільняє від одвічальності всіх попередників. Коли адреса людини зазначена на векслі, що готова заплатити вже перед речинцем заплати то це називається адресою із потреби (Notadresse). Допускається теж почесний приєм (Ehrenakzept).

Векселевий позов (Wechselklage) задавнюється у трьох до 18 місяців від дня підняття протесту; проти приємця задавнення наступає аж по трьох роках від речинця заплати.

Векслевий спір (Wechselprozess) відзначається скорістю і строгістю; судовий зазив до заплати треває три дні, присуд переводиться рівнож протягом трьох днів. Заміт проти позову (Klageeinwendung) допускається лиш о стільки, о скільки випливає із самого векселя, прм. ізза

векслевої нездібности (Wechselunfähigkeit) зобовязаного. Також відклик (Berufung) проти присуду можливий тільки до трьох днів від хвилі доручення. Увійде присуд у правну силу, то коли до трьох днів не наступить заплата, переводится егзекуцию на цілім майні пізваного.

Відбивання векслів (Vervielfältigung) буває двояке: вторичне (Duplikate) зазначене словом »перший« (Prima), »другий« (Sekunda), »третий« (Tertia), це є оригінали з усіма підписами і векслевою ціхою (Wechselstempel) і відписи векля (Wechselabschrift, Kopie). Відписів уживається до ствердження частинної сплати.

Загублений вексель муситься уневажнити — уморити — в судовій дорозі (Amortisation).

Векслева ціха (Wechselstempel) не є законно вимагана, але її заклишення грозить тяжкою карою за недоплату (Gebührenstrafe). Оплата мусить послідувати заки поставиться ще хоч один підпис на векслеві. Ціху в виді стемплевих марок або наліплюється на другій стороні векля і припечатує у стемплевім уряді або уживає урядових векслевих порожніх карток (Blankett) із сухою ціхою.

* * *

Примір ч. 1.

Переказаний змінок із усіма законними і купецькими вимогами.)

Київ, дня 22. січня 1919. На гривень 586 50.

Два місяці від завтра заплатить за цей перший змінок (другий і третий ні) на поручення добр. Олександра Коваля і Спілка суму

гривень пятьсотвісімдесятьшість 50 шагів

вартість у товарах і впишіть на рахунок після повідомлення.

МИКОЛА МАРТОН.

Для добр. Омеляна Сопрона,
Київ, ул. Побіди ч. 13.

(По приємі приходить поперек векселя напись: »Принято Омелян Сопрон«.

* * *

Примір ч. 2.

(Власний змінок.)

Станиславів, для 3. січня 1919. На к. 15·—.

Дня 22. січна 1919 заплачу за цей одинокий змінок панові Степанові Петромі суму

корон пятнайцять.

ЕВГЕН ПЕТРУШКА.

Copyright 1921
by Publ. Co. „Franko Son & Co.“

UNIVERSITY OF TORONTO
JUN
23
1983

Малий книгозбір

1. Петро Франко: **Відмолодження.** Після Е. Шт наха. З образк.
2. Петро Франко: **Теорія зглядности.** Після А. А штайна.
3. Петро Франко: **Що кождий повинен знати змінок?**
4. С. Шелухін: **Назва України.** З картами.
5. Л. Гримайло-Сідлецький: **Тютюн і його культ для власного вжитку.**
6. Л. Гримайло-Сідлецький: **Зелена паша та пе ховування її на зиму (квашеня).**
7. Л. Гримайло-Сідлецький: **Мотилькові (стручк рослини та їх благодійний вплив на рілю.**
8. Л. Гримайло-Сідлецький: **Погній натуральни**
9. Петро Франко: **Штучні погної.**
10. Л. Гримайло-Сідлецький: **Плодозмін.**
11. Л. Гримайло-Сідлецький: **Біла конюшина т продукція на зерно.**
12. Л. Гримайло-Сідлецький: **Як сіяти сахарні бур**
13. Л. Гримайло-Сідлецький: **Плеканя сахарн буряка в полі.**
14. Л. Гримайло-Сідлецький: **Викопка й доста буряків до сахарні.**

Печатня Карла Германа у Відні.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 09 01 05 05 001 3